

ИЗСЛЕДВАНЕ СЪС СЪВРЕМЕННИ ХИДРОАКУСТИЧЕСКИ СРЕДСТВА НА ПОТЪНАЛИ ВЪВ ВАРНЕНСКОТО ЕЗЕРО „НАКОЛНИ” ЕНЕОЛИТНИ СЕЛИЩА

Траян Траянов, Веселка Маринова

Abstract: The idea for the study of the aquatic environment of Lake Varna and Beloslav correlation with the means of establishing the locations of sunken "pile" Eneolithic settlements has 15 years of history. One of the objectives of the project, we set to solve was "mapping the changes of the coastline and places of old villages with a view to ecological and economic development of the area lake. Hydrological studies were set on the presumption that settlements are standing near fresh water. According to in the fourth millennium BC the Black Sea level was much lower than today and the bottom of the lake occurred against deep river Paleoproviadiyska unifying River Devnya Proviadiyska River. Unique Varna Chalcolithic necropolis was dug up, abandoned, artifacts are exhibited and attract thousands of tourists, but where were the settlements, whose prominent leaders and priests were buried in this cemetery? There is no doubt that these are precisely the submerged "pile" settlements. Of archaeological science hitherto known 13 sunk pile "settlements. What tasks can be solved with sonar research?" "Inventories" the famous "pile" Villages in Varna and Beloslav Lake and the possible discovery of new, their location via GPS and production of relevant maps.

Key words: hidroakusticheski funds, submerged villages

Идеята за изследването на акваторията на Варненското и Белославско езеро с хидроакустични средства за установяване на местата на потъналите „наколни” енеолитни селища има 15 годишна история. През 1995 г. интердисциплинарен колектив в състав н.с.д-р Диана Полонска и ст.н.с.д-р инж.Траян Траянов от Института по океанология БАН Варна, ст.н.с.д-р Михайл Лазаров и н.с. Иван Иванов от Археологическия музей Варна и ст.н.с.д-р Мариана Филипова от Природонаучния музей Варна спечели в конкурс на МОНТ (8) финансиране на проект със заглавие „Установяване на палеоекологичните условия за възникване на живот в района на Варненските езера” (Проект ОХН – 418/1995). В последствие д-р Полонска замина на специализация в Япония и на нейно място се присъедини н.с.д-р Елена Михова също от Института по океанология БАН Варна, последната на свой ред замина на работа в САЩ и на нейно място в проекта дойде н.с. (сега доц.д-р) Райна Христова.

Една от целите на проекта, които си поставяхме за разрешаване беше „Изработването на карти с промените на бреговата ивица и местата на стари селища с

оглед екологичното и икономическо развитие на района на Варненските езера”. За постигането на тази цел в плана на изследванията (точка Д) беше предвидено извършването на „Хидроакустични и хидроложки изследвания”, които можеха да бъдат осъществени с наличните в Института по океанология БАН и Центъра по океанско инженерство (ЦОИ) Варна странично сканиращи хидролокатори (сонари) „Клайн” и „Релеф – 100”, цветен ехолот и бумер.

Хидроложки изследвания бяха заложили от презумпцията, че селища се стоят в близост до сладка вода. Според (Михова Е., 1998) в четвъртото хилядолетие преди новата ера нивото на Черно море е било много по-ниско от съвременното и по дъното на Варненското езеро е протичала пълноводната река Палеопровадийска обединяваща водите на река Девня и Провадийска река. Освен това, по дъното на Варненското езеро са известни на науката подводни сладководни извори. Поради акустичните аномалии (б) около тези извори (сладката вода от валанджинския водоносен хоризонт извира с постоянна температура 170 С) те можеха да бъдат засечени и с хидроакустичната апаратура.

Парите по проекта обаче не стигнаха за осъществяването на планираните хидроакустични и хидроложки изследвания.

КАКВО МОЖЕ ДА СЕ ОТКРИЕ НА ДЪНОТО НА ВАРНЕНСКОТО ЕЗЕРО?

Уникалният варненски халколитен некропол е разкопан, изоставен, артефактите са експонирани и привличат хиляди туристи, но къде са били селищата, чийто знатни вождове и жреци са погребани в този некропол? Няма съмнение, че това са именно потъналите „наколни“ селища. На археологическата наука до този момент са известни 13 потънали „наколни“ селища (3). Някои от тях са безвъзвратно разрушени (бих казал заличени) при извършване на хидротехнически дейности при строителството на пристанището на ТЕЦ „Варна“ (селище от енеолитната и бронзова епоха), на кораборемонтния завод КРЗ „Флотски арсенал“ (Арсенала - селище от бронзовата епоха), при удълбочаването на фарватера на плавателния канал между Варненското и Белославско езеро (Страшимирово – старата гара-селище от енеолитната и бронзовата епоха), при гара Повеляново – селище от енеолитната и бронзовата епоха, западния край на Белославското езеро – селище от енеолитната и бронзовата епоха, при направата на котлованите за плаващите докове на корабостроителния и кораборемонтен завод „Делфин-1“.

Но все още има райони (плитчини), където със съвременни хидроакустични средства като Sub Bottom Profiler на френската фирма IXSEA, американския Sonar Wiz на фирмата Chesapeake Technology Inc. за картиране на дъното или на германския SES – 2000 на фирмата Innomar Technologie – Рошок, на японската фирма Furuno и съответния софтуер могат да се открият и визуализират остатъците от унищожените „наколни“ селища или да се открият нови неизвестни досега. С тази високо технологична апаратура могат да бъдат поучени данни за „плановите“ (пространственото устройство) на селищата и тяхната конфигурация.

Известно е, че през пролетта на 1921 г. при прокопаването на водния канал между Варненското и Белославско езеро дълбочката „Добруджа“ започва да измъква от езерното

дъно големи дървени колове и множество артефакти, като каменни брадви, чук от еленов рог, меден клин, късове от глинени съдове. Тогава изследователите Хермингилд (Херман) и Карел Шкорпил (12) оценяват откритието като наколно селище от праисторическата епоха и го сравняват с подобни селища от езера в Швейцария, Франция и Южна Германия. Почти всички изследователи цитират описание от Херодот през V век пр.н.е. за едно наколно селище на траки в езерото Прасиада в Македония. Много по-късно Ара Маргос (1985 г.) (5) и Иван Иванов (1988) (2) изказват мнение, че тези селища са строени на сушата (над водата) в период, когато водното ниво е било на 6-8 метра по-ниско от сегашното ниво на Черно море. В доказателство на това твърдение при изпълнение на проекта ОХН -418 при извършване на проучвателни сондажи (със сонда ф 110 мм) в двора на Ловно-рибарския комплекс „Звездица“ на дълбочина 8 метра (при кота 2 метра на сушата) сондата попадна на артефакти от черна и червена керамика. Иванов (1988 г.) изтъква още, че енеолитните селища в нашите езера са съществували „двадесет и пет века преди Херодот“.

Естествено от „наколни“ селища трябва да се търсят форми със строителен материал дървени колове понякога с размери 40 x 40 x 400 см.

„Народът от Лепенски вир“ (9), в района на Железни врата на река Дунав, пък е строил високо на издигнатия бряг откъм сръбската страна на клисурата трапецовидни сгради, подредени в полукръг обрънат към реката. „Радиовъглеродното датироване, пишат Райан и Питман („Ноевият потоп“, 2000), разкрива, че мястото е било обитавано стотици години преди да бъде напуснато – долу-горе по времето, когато Средиземно море е започнало да излива водите си в Черно море“.

Друг пример – строителите на прекрасни къщи от преплетени пръти измазани с глина и създатели на финна гравирана керамика са жители на културата Винча, народ населявал друга тераса над Дунав, на около 10 мили надолу по течението от Белград.

КАКВИ ЗАДАЧИ МОГАТ ДА СЕ РЕШАТ С ХИДРОАКУСТИЧНИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ?

„Инвентаризиране” на известните „наколни” селища във Варненското и Белославско езеро и евентуалното откриване на нови, тяхното локализиране посредством GPS и изработване на съответни карти.

Вземане на адекватни управленчески мерки за опазването им като културно-историческо наследство.

Организиране атрактивно експониране, включително и „in situ” със специализиран катер със салон за туристи, гледайки плановете на голям плазмен екран. При известни вече координати специализираният катер може да минава над „обектите” по пъти, буксирайки зад кърмата излъчващите на хидроакустичната апаратура.

Варненското езеро. – В: Тайните на морското дъно. Изд. Къща „Морски свят” Варна, 62-67. Шкорпил Х. И К. 1921. Наколни постройки на езерото. ИВАД, VII, 79.

За контакти:

Институт по океанология БАН Варна
Секция “Океански технологии”
ст.н.с. д-р инж. Траян Траянов
тел. 370484 (111)
моб. 0886 52 59 48
e-mail: ttrayanov@mail.bg

Литература:

Жарнар, П. 1983. Потънали в морето селища и кораби. Наука и изкуство. София, 88-89.

Иванов, И. 1988. Потопът и Варненската цивилизация. В: Морски свят Кн.6, 47-51.

Иванов, И.1997. Варненски археологически музей. Пътеводител – праистория на Варненския край. Изд.Славена. Варна, 13-20.

Лазаров,М. 2009. Древното корабопаване по западното Черноморие

Маргос, А. 1985. Селища над водата - В: ФАР’85, 56-61.

Маринова, В. 2009.

Михова, Е. 1998. Колебания на морското ниво и палеоекологични условия за развитието на човешкия живот край бреговете на Черно море. – В: Брегоукрепване и дълготрайно стабилизиране на склоновете на Черноморското крайбрежие. АИ „Проф.М.Дринов”, 64-69.

Проект ОХН – 418/1995 г. „Установяване на палеоекологичните условия за възникването и развитието на човешкия живот в района на Варненските езера”.

Райан и Питман , 2000. Ноевият потоп. Изд. „Славена”.

Тончева, Г. 1972. Хронология на наколните селища край Варна. Първи конгрес на БИД, Том 1, 309 – 315.

Траянов, Т. 2008. Цунами е унищожило цивилизации, насяващи бреговете на